

TORELL

cepte del rei Lotari, datat 988: «--- quam Borrellus Comes ibi donavit: *villam Vindamentiam*, q. voc. Palatium in *valle Dordaria*» (MarcaH., 938.42): potser còpia haplògica en lloc de *valle d(e T)ordaria*. *Vidamenya* endevinem que pogué començar per ser una espècie de sobrenom ponderatiu VITA AMENIOR 'vida més agradable' (amb lleu metaplasme de la terminació): recordem que a Palautordera hi havia un palau de sojorn estival dels Comtes de Barcelona.

5) *Tordera*, llogaret de Segarra, agre. de Granyanella, uns 5 k. a l'O. de Cervera.

PRON.: *turdéra*, a Freixenet (Casac. 1920). Allí neix una de les branques del riu de Cervera-Tàrraga (afl. dreta): d'on el nom.

MENCIONS ANT. 1359: *Tordera* (CoDoACA XII).

6) TORDERES. Poble rossellonès, al peu dels Aspres, a mig camí de Tuïr a Ceret. En el seu terme es forma de la branca més llarga del riu *Rard*, i en constitueix la conca fontal. D'aquí també el nom, i en plural, perquè hi ha unes quantes 'fonts torderes'.

PRON.: *turdéras*, 1960 (enq. XXVII, 63-64).

MENCIONS ANT. 899: *villa Tordarias*, ecll. Sti. Martini (Hist. Lgd. v, 107; Cat. Car. II, 373.21, 23); 927: «in com. Ross. --- *Salellas* --- *Tordarias*» (Cart. d'Elna, fº 13; Mor. v, 19 ss.); 965: *Tordarias* (Abadal, *Eixalada*, 194); 1148: «in term. --- de *Paciano* --- ad *Turderas* --- ad *Pontellanum*» (Albon, *Temple*, p. 336); 1158: «--- de *Torderes* ---» (Inv LC); 1168: *Gi de Torderes* (RLR III, 290); 1312: «coupaient du bois à *Puigcarbonel* sur le terr. de *Torderes*» (Desplanque, *Arch. Thuir*, p. 4); 1359: *Torderes* (CoDoACA XII, 128); 1385: id. (Alart, *Do. Gé. Hi.*, 17). Ponsich (*Top.*, 62) hi afegeix 984 i 1116: *Tordarias*, i 1100: *Torderias*, i quasi res més.

TORDELL, riu afl. esq. del Cardener, al qual desemboca aigües avall de Catllús (Bages), provinent de les muntanyes de Castelladral i Serrateix; oit *turdél*, pujant de Súrria cap a Serrateix, 1932 (exc. 158).

MENCIONS ANT. 938, precepte del rei Lluís a favor del mon. de St. Cugat: «alodem --- cum parr. Sti. Cucuphati, sicut Miro comes retinebat affr. Or. in rio *Tordello* --- Mer. ipsa Muga, de Occ. in rio *Tordel* --- Circi --- fines de *Vivarío*» (Cat. Car. II, 164.15.17) (var. *Retordello* ms. Baluze, S. XVII < *Rivotordello*); 977: «ipso rivo de *Tordell*», afr. Or. de la parr. de Serrateix (MarcaH., 916.24); 988: «ad domum Sta. Ma. et Sti. Orbici --- in lo. nuncupato *Serra de Taxo* --- in ape. de castro *Vivarium* --- afr. Or. rio *Merola* --- Occid. in rio *Tordello*» (enviat per Caresmar de l'arx. de Serrateix per a Mor. XIV, 62).

Aquí també s'explica el nom per les fonts del riu, a les quals s'abaten en espessa munió les voliors de tords: probablement d'un colle. diminutiu TURDETÜLUM, format sobre TURDUS 'tord' tal com *Llorell* al costat de *Lloret LAURETUM*, i les parcelles *Pinell/Pinet*, *Rourell/Rouret*, *Espinal/bell/Espinalbet*, *Oliveda/*

Olivella etc.

Semànticament és casual la coincidència formal amb el nom de color de cavalls, cast. *tordillo* etc. amb el qual voldrien lligar-lo Segura (*Veü del M.* 1893, 50) i Alcover (BDLC IV, 11). Per més que reaparegui com NP mossàrab (aquest sí de color): a. 1458: «Azmet Maffomat *Tordello*» a Cast. Pna. (*L. d. Values* etc.). Tampoc no guia cap a una etimologia la paronímia amb el riu *Toronell*, de Besalú, deriv. de *toron* 'deu muntanyenca' (per a l'origen basc del qual, veg. *DECat*, s. v.); no hi hauria pont derivatiu o leximòrfic que partint del bc. ITURRI 'font' pogués donar compte de la terminació *-dell*, i així com així, la zona de Bages ja no condueix a esperar toponímia bascoide.

Torderes, V. *Tordera* *Tordo*, V. T. (misc. ar.) *Tordonell*, V. *Torelló*

TORELL

Torell 'segment de tronc', deriv. del ll. TORUS 'protuberància en una peça de fusta': *DECat* VIII, 595a41-45.

Mas Torell, documentat *mansum Torel* l'any 1079 (Baraut, *Tresponts* I, 10.24), probablement coincidia amb el *Coll de Torell*, NL antic del terme de Coll de Nargó documentat en l'*Spill de Castellbò* (any 1518, fº 42v).

El *Torell*, antiga quadra del terme de Tarragona.

Turell, despoblat del terme de Simat (GGRV, Val. II, 178). J. F. C.

TORELLÓ (I)

Cabdal vila d'Osona, vora el Ter. Avui tres municipis; el principal: St. Feliu de *Torelló*, i les parr. i mun. de St. Pere i St. Vicenç de *Torelló*.

PRON. POP.: *turajo*, a St. Quirze, Borredà i Ripoll, 1920, Casac.; id. allí, 1931, i al Santuari de Bellmunt, 1935 (exc. 65); a Orís (1935, Ll. j, 28). Més vulgar: «a *Turió*», Mrn. Vayreda (*Carlinada* VIII, p. 118). *Gentilici*: *turajunéns*, a Vic, i de malnom: *pecallunes* (Casac.).

MENCIONS ANT. Ja citat en docs. de fi S. IX (o X?). Abadal, *La Plana de Vic als Ss. VIII-IX*, p. 26. Hi intercalem les de St. Pere i St. Vicenç: «castro *Torelonense*» i «domum Sti. Felicis» (*Dipl. Cat. Vic*, § 2); 917: «in castro *Taurilionie*, in villa q. d. *Spadamala*» (doc. orig.) (id., § 76, p. 72); 933: «kastro *Toriloni*» (id. § 16, p. 136); 942: «*Torollone*, in villa *Spadamala*» (173, § 202); 1107: *Torrelluno* (Monsalv. I, 263); 1108: *Torelliono*, cit. junt amb *Doscassells*, te. Sora (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* I, 447); 1145: *Bernardus de Toreió*.

S. XII: parròquia de St. Feliu de *Cirviano* (doc. II, de *Sirviani* docs. I i III), «de Sto. Vincencio, de Sto. Petro de *Torlione* (III), de *Torelion* (III) (lístes de